

virnim« in »patriarhalnim izvirnim« nadzorstvom vse do bodoče brezrazredne (komunistične) družbe s futurističnim nadzorstvom. Zgodovinarja taka vizija prav gotovo ne bo obogatila.

Profesor Filozofske fakultete v Zadru dr. Mate Zaninović nadaljuje s svojim nizom prikazov šolstva v Dalmaciji. Tokrat objavlja prvi del orisa šol v Šibeniku in okolici v času stare Jugoslavije, v obdobju od 1921 do 1929. Posebno pozornost posveča razvoju realne gimnazije in učiteljsča v Šibeniku. Upokojeni učitelj s Cetinja Marko Marković naglašá pomen dijaških literarnih krožkov v revolucionarnem gibanju na cetinjskih srednjih šolah v času 1931—1933. O razvoju Višje pedagoške šole v Zagrebu v letih 1945—1951 piše njen upokojeni ravnatelj Josip Busija. Po ustaljenem načinu urejanja Zbornika sledijo razpravam manjši prispevki in gradivo. V tej rubriki tokrat piše ravnatelj beograjske osnovne šole »Stjepan Filipović« Milovan Bogavac o razvoju šolstva v Ibarskem Kolašinu od srednjeveške srbske države do danes. Kustodinja beograjskega Pedagoškega muzeja Miroslava Gavrilović prikazuje stoletno delovanje Prosvetnog Saveta Srbije. Zanimiv in koristen je izčrpen pregled ohranjenih disertacij s področja zgodovine šolstva in pedagogike v Jugoslaviji. Za zagrebško univerzo ga je pripravil asistent tamkajšnje Filozofske fakultete Ivan Dumbović, za ljubljansko ravnateljica Slovenskega šolskega muzeja Slavica Pavlič, za beograjsko, niško, novosadsko, sarajevsko in skopsko univerzo ravnatelj beograjskega Pedagoškega muzeja Svetomir Gačić ter za prištinsko univerzo Hajrudin Količić.

Sledijo prispevki iz stalnih rubrik ocen in poročil o pomembnejših delih s področja zgodovine šolstva in prosvete v Jugoslaviji ter poročila o delu jugoslovanskih šolskih oziroma pedagoških muzejev. Andrej Vovko se spominja umrlega sodelavca Zbornika, znanega slovenskega pedagoškega delavca in enega izmed jugoslovanskih pionirjev poklicnega usmerjanja Albina Podjavorška. Zbornik zaključuje bibliografski pregled del iz zgodovine šolstva in prosvete na področju SR Hrvaške v letih 1974 do 1979, ki sta ga pripravila kustosa Hrvaškega šolskega muzeja Jasna Kolaric in Ivan Vavra. Že iz tega kratkega pregleda moremo ugotoviti, da ima revija dovolj velik in kaj pisan krog sodelavcev iz skoraj vseh delov Jugoslavije. Žal je še vedno jugoslovanska le zaradi sodelavcev, ne pa tudi glede finansiranja, saj ji namenljajo sredstva le tiste republike, ki »premorejo« šolske muzeje.

Andrej Vovko

Kronologija naprednega delavskega gibanja na Slovenskem (1868—1980). Ljubljana : Delavska enotnost, 1981. 615 strani.

Skupina avtorjev, zgodovinarjev, pretežno sodelavcev Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, je v začetku leta 1981 izdala knjigo, do katere prav gotovo nihče od bralcev ni mogel ostati neprizadet. Obsežno delo, ki zajema več kot sto let slovenske zgodovine, ne sodi med običajne zgodovinske publikacije. Ni ne klasično zgodovinsko znanstveno delo, ne poljudnoznanstvena publikacija namenjena predvsem široki javnosti, pač pa nekakšen pripomoček za spoznavanje in razumevanje enega pomembnih procesov slovenske zgodovine — naprednega delavskega gibanja. In če se je morda komu od bralcev porodil dvom v pomembnost in uporabnost take vrste zgodovinarjevega dela, če si je kdo postavil vprašanje ali ne bi bilo bolj smotno namesto kronologije pisati zgodovino naprednega delavskega gibanja, je treba poudariti, da je tudi takšno delo še kako pomembno in da je lahko tovrstna publikacija zelo koristna pri pisanju sintetične zgodovine naprednega delavskega gibanja.

Ce na kratko povzamem besede, zapisane v predgovoru, gre za slovenski del kronologije naprednega delavskega gibanja v Jugoslaviji (prva knjiga te kronologije je medtem v Beogradu izšla aprila 1981), ki je razdeljena na štiri kronološka in vsebinska poglavja. Prvo poglavje (avtorji Jasna Fischer, Franc Rozman in Boris Gombač) govori o problematiki od leta 1868 do konca prve svetovne vojne leta 1918, drugo poglavje (avtorji Janko Prunk, France Filipič, Milica Kacin-Wohinz in Tone Zorn) o času med obema vojnama, tretje poglavje o narodno-osvobodilnem boju in ljudski revoluciji 1941—1945 (avtorja Tone Ferenc in Stefka Zadnik), zadnje poglavje pa se dotika obdobja 1945—1979, ki smo ga zgodovinarji začeli raziskovati in znanstveno obdelovati šele v zadnjem času (avtorji Jera Vodušek-Starič, Martin Ivanič, Tone Zorn in Metka Gombač). Knjigi sta na koncu dodani kazali osebnih in krajevnih imen ter stvarno kazalo.

Uredniški odbor je v predgovoru zapisal: »Držali smo se načela, da je v tem pregledu treba upoštevati predvsem dogodke iz našega delavskega gibanja«. Od knjige s takim naslovom bralec tako vsebino tudi pričakuje. Toda zlasti, ko se knjiga prevesi v drugo polovico obravnavanega obdobja, se zdi, da se avtorji tega

metodološkega načela niso več popolnoma držali. V prvih treh delih resnično najdemo veliko večino podatkov, ki se nanašajo na napredno delavsko gibanje na slovenskem etničnem ozemlju, v četrtem poglavju pa se vsebina močno razširi. Po mojem mnenju je zelo vprašljivo, če sodi v »Kronologijo naprednega delavskega gibanja na Slovenskem« podatek, da je 26. junija 1960 postal neodvisen Madagaskar ali pa zaznamek, da je 15. aprila 1979 Črno goro prizadel katastrofalen potres. Tudi podatki o kolajnah in uspehih naših najboljših športnikov najbrž sodijo v kakšno drugo publikacijo, da se zadovoljim samo z nekaterimi primeri.

Kljub temu, da so se avtorji sami zavedali tekstovne nehomogenosti knjige, ki ne sme motiti bralca, če se zaveda težavnosti timskega dela, pa bi bilo mogoče vsaj kvantitativno do določene mere izravnati obsežnost nekaterih gesel. Pri kronologiji, ki je v načelu publikacija za hitro in koncizno informacijo bralca, brez analitično-sintetičnih, znanstvenih teženj, so gesla, dolga eno stran in več, vendarle nekoliko preširoka — zlasti v drugem poglavju.

Točnosti posameznih podatkov seveda ne gre v celoti preverjati, saj so publikacijo pisali znani slovenski zgodovinarji. Vendarle pa bi rad opozoril na nekatere vidne netočnosti, ki so se prikradle v besedilo in bi jih veljalo skupaj že z drugimi popraviti v naslednji izdaji ali ob kakšni drugi priložnosti. Pod datumom 14. avgust 1941 je opisan pomemben dogodek v drugi svetovni vojni — podpis tako imenovane Atlantske izjave ali listine. Predsednik ZDA in britanski premier pa nista podpisala te listine na ladji »Repulse«, temveč na bojni ladji »Prince of Wales«, pa tudi ne v zalivu Nova Fundladija na Atlantiku, temveč v zalivu Placentia na otoku Nova Fundladija v Atlantiku. Prav tako bo potrebno popraviti zapis pod datumom 26. april 1941, kjer je med zastopniki posameznih skupin, ki so ustanovile Proti-imperialistično fronto, naveden tudi Edvard Kocbek kot predstavnik krščanskih socialistov. Tega na sestanku ni bilo, pač pa je bil prisoten s strani komunistov dr. Aleš Bebler, ki ga ni med zapisanimi zastopniki.

Navedene pripombe naj v nobenem primeru ne vzbudijo mnenja, da gre za knjigo, ki jo je vzeti v roke z nezaupanjem. Nasprotno, delo te vrste sodi med pionirska dela slovenskega zgodovinopisja, ki podobne publikacije še kako potrebuje. Ob pisanju takih del bomo lahko zgodovinarji izbistrili tudi metodološka vprašanja, ki so gotovo temeljna problematika take vrste strokovnega dela. Prvo poglavje te knjige bi lahko bil neke vrste metodološki vzor, zadnje pa jasn dokaz zapletenosti obravnavanja povojne zgodovine. Mladim avtorjem zadnjega poglavja gre v veliki meri zasluga in priznanje za oranje ledine na področju, na katerem so drugi jugoslovanski zgodovinarji daleč pred nami. Če bi vsebini dodali na primer vsaj še problematiko, ki jo je obdelal Janko Prunk v knjigi »Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto«, bi publikacija še bolj celovito zajela slovensko delavsko gibanje.

Dušan Nečak

France Filipič, **Poglavja iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov 1919—1939.** Ljubljana : Borec, 1981. 471 + 447 strani.

Obsežno delo, ki obsega skupaj 918 strani, je rezultat več kot desetletnega načrtnega raziskovanja razvoja in delovanja Partije ter njenih legalnih in ilegalnih organizacij v obdobju med vojnama v slovenskem in jugoslovanskem okviru. Avtor je iz svojega raziskovalnega opusa izbral 22 razprav in jih smotrno razporedil glede na čas in problematiko, ki jo v njih obravnava. Tako obsega prva knjiga prispevke, ki osvetljujejo pomembne procese in dogodke v razvoju revolucionarnega gibanja od leta 1919 do šestojanuarske diktature 1929, v drugi knjigi pa razprave prikazujejo to problematiko v tridesetih letih do konstituiranja CK KPJ v Bohinju in državnega posvetovanja KPJ v Tacnu leta 1939. Večino razprav je France Filipič napisal kot referate za znanstvena posvetovanja ali kot prispevke za jubilejne publikacije ter so bile objavljene v različnih časopisih in zbornikih, za objavo v samostojni publikaciji pa je več študij bistveno dopolnil in razširil. Zato vsebina mestoma presega okvir, ki ga nakazujejo naslovi.

France Filipič je v svojih razpravah, v katerih se prepletajo elementi splošnega, posebnega in posameznega, obdelal številne vidike organizacijskega in idejnega razvoja ter delovanja KPJ — KPS, SKOJ, razrednih sindikatov in drugih revolucionarnih organizacij v obdobju 1919—1939, posebej tudi vlogo nekaterih osebnosti v revolucionarnem delavskem gibanju. Med razpravami, ki kompleksno prikazujejo razvoj in delovanje komunistične stranke na Slovenskem v posameznih obdobjih v širšem družbenopolitičnem okviru, naj posebej navedemo tri: »Nekaj podatkov o razvoju in delovanju KPJ v Sloveniji med leti 1920—1924« (I, str. 70—180), »KPJ v Sloveniji v času VIII. konference zagrebških komunistov« (I, str. 319—360) in »Partijska organizacija v Sloveniji v obdobju ustanovnega kongresa